

ז ר ת ו ר ת

לטנגו דרושים שנים. האם גם דיאלוג הוא שיחה בין שניים? כך סבורים ישראלים רבים, ויש גם סיבה (אם כי לא נקרא לה טעם) לטעות זאת. והנה בא הלשונאי רוביק רוזנטל, בטורו השבועי "הזירה הלשונית" (מעריב, מוספשבת, י"א בטבת תשע"ב, 6 בינואר 2012, עמוד 23) ומדגים

לנו גם את הטעות וגם את מה שנראה כסיבתה הקרובה:

"דו" ביונית פרושו שניים. כבר בתלמוד, שיש בו השפעה יוונית, מופיע למשל הביטוי "דו פרצופין". בשפות הלטיניות משמש du במילים רבות, מדואט עד דואל (דו קרב). גם התיבה "דיא" במילה דיאלוג היא גלגול של "דו" היוונית.

המלה היוונית העתיקה ל"שניים" אינה "דו" אלא "דיאו" (δύο), ובתעתיק לאותיות לטיניות (dyo). הקידומת הלטינית du במלים כמו דואט, דואל, דואליזם, דופליקאט, ועוד, מקורה במספר "שניים" בלטינית, duo (השוה איטלקית due), בהשמטת האות האחרונה.

הקידומת dia- (δια-) במלה היוונית διάλογος (dialogos) משמעותה לא "שניים" אלא – בהקשר זה (כי יש למלה קטנה זאת כמה וכמה משמעויות, לפי ההקשר) – "בין": ו-dia-logos פירושו "שיחה בין...". לא בהכרח שנים, אלא בין יותר מאיש אחד (בניגוד ל"מונולוגוס", שהוא שיחת יחיד). הדוגמאות המתבקשות הן הדיאלוגים של אפלטון, שיש בהם אמנם כמה שהדוברים בהן הם רק שנים (כגון הדיאלוג "קריטון", בו הדוברים הם רק סוקראטיס וקריטון), אך ברובם משתתפים כמה וכמה דוברים. בדיאלוג "מנון", למשל, מדבר סוקראטיס עם מנון, אניטוס, ועבד של מנון. בדיאלוג הארוך "פוליטיאה" הדוברים העיקריים הם סוקראטיס, קפלוס, תראסימכוס, גלאוקון ואדימנטוס. ברוב הדיאלוגים העתיקים שהגיעו לידינו – למשל, הדיאלוגים הפילוסופיים של קיקרו – יש יותר משני דוברים.

נכון הוא שהמלה היוונית dia קרובה במוצאה האטימולוגי למלה dyo, "שניים" – ולא, היא אינה "ת" של "דו" היוונית: קרבה אינה בהכרח מוצא – אך כידוע לכל לשונאי, לא הרי אטימולוגיה כהרי משמעות. משמעות המלה העברית מזל היתה במקורה "קבוצת כוכבים" (גלקסיה) – המשפיעה, לפי התפיסה האסטרולוגית, על גורלו של אדם. זה מאות שנים שזאת שוב אינה משמעות המלה.

אגב, באנגליה של המאה התשע-עשרה, כאשר רוב המשכילים למדו יוונית עוד בבית הספר, המציא מישהו את המלה duologue, שהיא בפרוש שיחה בין שניים, כדי להבדיל בינה לבין dialogue.